

HØSTEN

Høst er vind.

Høst er regn.

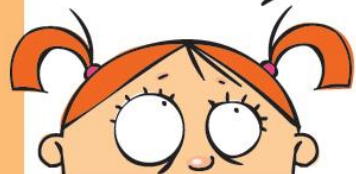
Høst er frukt og bær.

Høst er frø og nøtter.

Dyrene i skogen
har mye å gjøre.

Det er snart vinter.

Hvor drar
fuglene?

Ord å snakke om: høst • trekkfugl

september

oktober

november

Før dere leser

Hør Vi elsker høsten i klassen.

Til læreren

Snakk sammen

- Hvilke dyr ser dere?
- Hva gjør dyrene?
- Hvilke farger ser dere?
- Hva liker dere å gjøre om høsten?

Les sammen

Les og snakk sammen om overskriften. Les tekstene for elevene. Les i kor. Hva handler teksten om? Snakk om det jenta spør om. Fargelegg overskriften. Tips til arbeid med teksten finner du i lærerveiledningen.

Forslag til arbeid

- A Velg et dyr fra tegningen. Tegn dyret om høsten. De som vil, kan skrive ord/setninger om dyret.
- B Gå tur. Finn et løvtre i nærmiljøet. Følg treet gjennom årstidene. Se tips i lærerveiledningen.
- C Tørk bladene ved å legge dem i press. Se instruksjon i lærerveiledningen.

Kopiark

- Hva spiser dyrene?
- Let og finn!

Hva spiser dyrene?	
	N _ TT
	B _ R
	S _ PP
	M _ S
	GR _ SS
	K _ NGLE

GRUBLEBOKSEN

Hvorfor skifter bladene farge om høsten?

HVA VIL DU SVARE?

Sett ring rundt svaret ditt.

1	Bildet viser at det er høst.	JA	NEI
2	Dyrene har lite å gjøre om høsten.	JA	NEI

A
DYRENE OM HØSTEN**B**
FORSK PÅ: TREET VÅRT

Finn et fint løvtre.
Følg med på hvordan treet forandrer seg. Ta bilder.

B
BLADDYR

Lim høstblader på et ark.
Tegn øyne og bein.

Høsten

Fagfornyelsen LK20	Kjerneelement: Jorda og livet på jorda Tverrfaglig tema: Demokrati og medborgerskap
Kompetansemål	Opplive naturen til ulike årstider, reflektere over hvordan naturen er i endring og hvordan året deles inn på ulike måter i norsk og samisk tradisjon
Læringsmål	Lære om årstiden høst og hvordan dyr, planter og fugler tilpasser seg denne årstiden.
Ord å snakke om:	•høst •trekkfugl
Engelsk	Autumn, tree, bird

Før dere leser *Vi elsker høsten*. Øv og lær dere sangen i løpet av høsten.

Snakk sammen

Gi elevene tid til å studere illustrasjonen. Hva kan de se på bildet? Hvilke dyr ser dere? Hva gjør dyra? Hva spiser dyrene på bildet? Hvilke farger ser dere? Hvorfor ligger det så mye blader på bakken? Hvorfor er grantreet i bildet grønt, mens de andre trærne har fått høstfarger? Hvilke frukt og bær kan dere se? Hva liker dere å gjøre om høsten? Når begynner høsten? Les de 3 månedene som står øverst på siden. Når merker vi at det er høst? Hvilke klær bruker vi? Hvor skal fuglene på himmelen fly? Hva driver den lille musa på med? Er det noen som vet hvilket kjønn elgen på bildet har? Det er en elgokse, for den har gevir. De andre dyrene er det ikke lett å se om det er hunner eller hanner.

Les sammen

Les og snakk sammen om overskriften HØSTEN. Hvilke bokstaver kjenner vi igjen. Ord- og bokstavjakt: Hvor mange ganger forekommer bokstaven H i teksten? Bokstaven Ø? Hvor mange ganger forekommer ordet «høst» i teksten. Gå på ord- og bokstavjakt i teksten ut fra hvilken bokstavlyd elevene lærer på det aktuelle tidspunktet. Korlesing og ekkolesing av lydrette ord kan være fint å bruke på denne teksten. Les sammen hva musa og jenta sier? Svar på det jenta spør om. Det er et eget prosjekt om standfugler under vinterkapittelet. I vårkapittelet ser vi på trekkfuglene. Finn stavelser og fargelegg overskriften. Lag gjerne bokstavkort av overskriften og la elevene leke med å sette dem sammen riktig og til andre ord.

A Dyra om høsten

Tegne- og skriveoppgave om dyr om høsten. Elevene kan bruke inspirasjon fra illustrasjonen eller dere kan jobbe med et særegent dyr fra der dere bor. Om høsten er det mange dyr som feter seg opp. De spiser mye for å klare seg gjennom vinteren. Mange dyr vil også sanke mat og lage seg små lagre. Noen fugler vil fly til varmere strøk. De kalles trekkfugler. Velg ut hva elevene skal fordype seg i.

B Elevboka side 11: Forsk på: treet vårt!

Denne aktiviteten er et prosjekt gjennom hele året og jobbes med hver gang et nytt årstidskapittel gjennomgås. Klassen bør i løpet av august/september finne et løvtre, en busk eller et avgrenset naturområde. En idé kan være å finne et stort rognebærtre eller et tre med nøtter. Viktigst er det at det dere observerer gjennomgår endringer i takt med vær og temperatur. Det er selvsagt fullt mulig å observere et bartre parallelt slik at elevene får erfare hvordan bartrær klarer seg i løpet av vinteren. Ta utgangspunkt i ditt nærmiljø. Hva har dere rundt skolen som kan følges opp i gjennom et skoleår?

Ta med et kamera og ta bilde av treet eller området. Bildet kan enten skrives ut til alle elevene og limes inn i årstidsboka, eller det kan brukes som inspirasjon dersom elevene skal tegne selv i boka. Sett av tid til å besøke treet/området i de fire årstidene slik at elevene får se forandringene med egne øyne. Når året er ferdig skal alle elevene ha 4 foto/tegninger i sin årstidsbok fra observasjonene. Hvilke måneder tilhører den årstiden dere er i nå. Øv på å skrive dem. Sett inn arket i årstidsboken.

C Bladdyr

Gå på tur og saml inn høstblader i fine farger Plukk så mange høstblader i ulike former og farger som mulig sammen med elevene. Tørk bladene ved å legge dem i avispapir med noe tungt oppå, eller lag en bladpresse. Elevene limer ett eller flere blader på et ark og tegner på bein, armer og hode. Lag noen modeller i forkant som elevene kan se etter. En annen variant er å bare feste morsomme øyne på bladene og lime dem på et ark eller en fin bakgrunn.

Grubleboksen La elevene komme med sine trosvar. Se faglig fordypning for en naturfaglig forklaring

Hva vil du svare: Se generell del

Flere tips:

Vegg: Oppdater veggen eller en oppslagstavle med tema høst. Heng opp bilder, ord, setninger som passer til.

Høstbilde Plukk mange høstblader og legg dem til tørk. Mens bladene tørker tegner elevene hver sin trestamme på et A3-ark, eller klassen kan sammen male et stort tre på papirull. Tørkede blader limes på trestammen: 1) Elevene kan sortere bladene og henge like arter på samme stamme. 2) Bladene kan også sorteres etter farge, slik at man får røde, grønne og gule trær. Det er god trening for elevene å finne lik form og farge. Gjennomgå hva de ulike bladene heter.

Studer frukt og frø Elevene kan ha med forskjellig frukt, bær og nøtter hjemmefra. Elevene kan åpne disse opp og forske på hvordan frøene ligger inni kjernen. Etterarbeid: Klassen kan lage fruktsalat og syltetøy. Husk hygien! Plant noen av frøene og se om de spirer. Forsøk også å spise frøene slik elgen gjør. Slik kan man få en samtale om hvordan dyrebæsien sprer frøene ute i naturen. Plukk inn, høst og tørk frø dere finner om høsten. Oppbevar frøene tørt og mørkt i papirposer. Disse frøene kan dere spare og så ut til våren.

Øvekort Lag øvekort ved å laminere tørkede blader. Bruk vannfast tusj, og skriv navnet på bladene på baksiden av kortene. Elevene kan bruke de laminerte bladene til å øve på artsnavnene alene eller i smågrupper. Start med de enkleste og karakteristiske typene slik som bjørk, eik, rogn og lønn. Velg arter som er typisk for ditt nærmiljø. Øvekortene kan også lages med fotografier.

Nålesjekken Elevene skal forske på hvordan nålene til furu og gran er festet til greina. Huskeregel: Ordet «gran» har én stavelse og har én og én nål festet til greina. Ordet «furu» har to stavelser (fu-ru) og har to nåler festet sammen i hvert punkt til greina. Bor dere i et område der gran og furu ikke er vanlig, kan oppgaven løses ved at de to festepunktene tegnes på tavla og forklares for elevene.

Sportegn: Let etter kongler i smier. Let etter kongler på bakken som er spist på av dyr. Let etter dyreavføring. Let etter sportegn som er vanlig der du bor?

Stort tre: Plukk blader fra busker og tær. Legg dem til tørk og i press mellom papir. Mal en stor trestamme fra gulv til tak. Lim tørre blader på stammen. Finn ut hvilke nøtter og frukter som kan vokse på et tre. La elevene tegn f.eks. epler, pærer, plommer, hasselnøtter, kastanjer, kirsebær, appelsiner, sitroner osv og lim på treet.

Merk av et område med mose og lav. Det er lurt å legge merke til hvor i nærmiljøet det er mose og lav. Til vinteren kan dere gå tilbake og se at det faktisk finnes noe spiselig for dyrene under snøen. Bor dere i område uten snø, kan dere se at det fortsatt er litt mat å finne her og der. Slå ned en pinne eller lag dere et merke så området finnes lett igjen selv med mye snø.

Klorofyll: Lek blad og vis at bladene er grønne pga. klorofyllet. Ha på deg en gul genser innerst og en grønn genser ytterst. Om sommeren har bladene klorofyll. Da er de grønne. Om høsten trekker trærne klorofyllet inn i stammen, barken og rota. Ta av deg den grønne genseren. Da ser vi bladenes egentlige farge før de faller på bakken.

Brunt sukker: La elevene få smake på brunt rørsukker. Det er uraffinert sukker rett fra plantene. Snakk om klorofyll og at det er treet sin sukkerfabrikk.

Faglig fordypning

Høstblader Klorofyllet er et grønt fargestoffet i bladene. Om høsten trekker trærne klorofyllet tilbake til stammen, barken og rota. Derfor blir det røde, gule eller brune blader. Klorofyllet lager fotosyntesen. Fotosyntese innebærer at bladene ved hjelp av sollys, varme, vann og CO₂ lager energi og sukker. Bladene er treet «matfabrikker», men om høsten stopper bladene å lage sukker. Sukkeret lagres i roten på treet eller fylles opp i alle knopper slik at de ikke skal fryse i vinter. Bladene faller av treet for å stoppe tap av vann fra treet. Vannet fordampes gjennom små hull i bladene. Treet må spare på det vannet den kan og kvitter seg med bladene. Rørsukker er brunt fordi det kommer rett fra planten. Hvitt sukker har vært igjennom en vaske- og blekeprosess.

Mørketiden Nord i Norge vil det være mørketid fra høstjevndøgn i september til vårjevndøgn i mars.

Frukt, bær og nøtter Alle planter danner frukter med frø. Frøene blir spredd ut i naturen på ulike måter: Noen frø har flotte farger og saftig fruktkjøtt som er fristende for dyra å spise. Frøene vil da spre seg gjennom avføring fra dyrene. Andre frø er utstyrt med «vinger» slik at det fraktes av sted med vinden. Enkelte frø er utstyrt med borer slik at de henger fast i pelsen på dyr og blir fraktet av sted.

Nøtter med hull i, har musa gnagd på. Avspiste kongler er tegn på at mus, ekorn eller fugler har spist. Musa gnager av alle skjellene og lar bare en liten dusk sitte igjen. Ekorn drar løs kongleskjellene, mens fuglene stikker nebbet sitt inn mellom skjellene for å få tak i frøene.

Hakkspetten fester kongler i barken og lagrer til vinteren. Dette kalles en spettsmie.

Diverse trearter: Se faktside 10

LITTERATUR, FILM OG SANG

Syng *Årstidene* av Alf Prøysen

Syng *Nøtteliten* av Alf Prøysen

Se og syng Fantorangens musikkvideo *pytt pytt pott*

Se Ugler i mosen sesong 1, episode 17 Om høsten

Se *Hvor bor dyrene i skogen*. Kråkeklubben Sesong 9 episode 10

Se www.Nysgjerrigper.no: kart over hvor de ulike trekkfuglene drar.

Se nrk.no/skole. Søk på «trekkfugler». Ulike programmer/innslag om trekkfugler

Les *Mons og Marit om høsten* av Kaj Beckman

Les *Trær* av Leif Ryvarden

Utstyr

Tørkede høstblader, lim, tusj og kartong.

Kopiark

Hva spiser dyrene?

Arket kan benyttes som et fargeleggingsark og utfyllingsark. Klipp så ut alle tegningene og ordkortene og la elevene finne riktig bilde til riktig ord.

Let og finn

Sportegn

Finn 8 feil